

Alkmadders

NUMMER 141 - JAARGANG 36 - MAART 2018
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

In dit nummer o.a.:

**Koningin Juliana's werkbezoek
aan Alkemade**

**Geschiedenis van
Kaageiland (deel 1)**

**Koos Bakker - politiek dier
in hart en nieren**

**Jansen: aannemers/
timmermannen in Rijpwetering**

Natuurgebied Jacobus.
Op de achtergrond de Mopmolen.
Foto Agnes Turk

36e jaargang, maart 2018, nummer 141
Kwartaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Alfred Bakker
Sjaak Bouwmeester
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Distributie

Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071-3314706)

Nieuwe donateurs en adreswijzigingen

Mw. A. van Wieringen, secretaris (071-5018326),
info@stichtingoudalkemade.nl

Donateurschap

De minimumdonatie bedraagt € 20,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL09 INGB 0005 4356 41
van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van
Alkmadders kost € 12,00 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 5,75 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Contactpersoon van het bestuur

Mw A. van Wieringen, secretaris (071-5018326)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Van het bestuur	1
Varia	2
Oud Alkemade ruimt op	2
Emigratie in de jaren 1950-1960	3
Topsporters van de gemeente Alkemade	3
Verhalentafel over de Tweede Wereldoorlog	4
Juliana's werkbezoek aan Alkemade op 20 mei 1954	6
De geschiedenis van Kaageiland (deel 1)	9
Koos Bakker Baszn: Een politiek dier in hart en nieren	14
Jansen, aannemers/timmermannen in Rijpwetering	16

Van het bestuur

Beste Donateurs,

Een nieuw jaar ligt voor ons. Bij Oud Alkemade hebben we er met onze bijna veertig vrijwilligers weer zin in om het historische foto- en tekstarchief bij te houden en bezoekers te ontvangen in ons museum, waar tot de zomer nog de prachtige tentoonstelling 'Grote gezinnen in Alkemade' te zien is. Binnenkort hopen we de 1000e bezoeker te mogen verwelkomen. Wie weet bent u dat wel! Ook de museumkwis blijkt een succes te zijn; veel gezinnen maken er een ware familie-reüniemiddag van in ons museum. Eerst foto's kijken, dan de kwis met voorwerpen, uitspraken en foto's uit de zes dorpen van het oude Alkemade. Maar vooral veel 'prossen' met elkaar. Iedere zondagmiddag lijkt de stamtafel veel op de huiskamer van vroeger. Geweldig, daar doen we het voor bij Oud Alkemade. We brengen de historie tot leven en geven die - met elkaar - door aan de volgende generatie. De geschiedenis van Alkemade is té belangrijk om zo maar te vergeten.

Nieuw bestuurslid

Vanaf medio vorig jaar was het voor onze voorzitter Lex van der Zwet door ziekte en ziekenhuisopnames niet mogelijk zijn taak als voorzitter bij Oud Alkemade uit te voeren. Sinds september 2017 heeft Pieter van Ruiten de bestuurstaken van Lex voorlopig overgenomen. Uiteraard blijft Pieter ook als gids bij de historische wandelingen en als kwismeeester verbonden aan Oud Alkemade.

Nieuw interieur

We hebben een prachtige nieuwe vloerbedekking gekregen in zowel het museum als in de bestuurskamer. Door de verhuizing van de bibliotheek bleef de nog bijna nieuwe vloerbedekking achter in de Alkeburcht. Onze vrijwilligers hebben er zich met liefde over ontfermd en er in het museum een prachtige vloer van gemaakt. Komt u eens kijken naar het resultaat? De koffie staat klaar op zondagmiddag en dinsdagmiddag.

Dank

Speciale dank aan onze trouwe adverteerders die met hun steun het ons mogelijk maken om weer een nieuw contract aan te gaan met Drukkerij Bakker. Zodat u ook dit jaar weer verzekerd blijft van een mooie *Alkmadders*, ieder kwartaal in uw brievenbus.

Een hartelijke groet van bestuur en vrijwilligers van de Stichting Oud Alkemade, Pieter van Ruiten, vicevoorzitter

Rijnlandse Geschiedenis
Stichting Historische Publicaties Holland-Rijnland

Zie ook www.rijnlandgeschiedenis.nl
voor meer informatie over onze omgeving.

Beste lezer,

Op het moment van schrijven van dit stukje, is het buiten heerlijk vriesweer en rijst de vraag of we nog een baantje zouden kunnen trekken. Zo niet, dan hoop ik dat het lentezonnetje u ook allemaal naar buiten lokt. Dan kunt u weer eens naar het museum om alle mooie foto's te bekijken van de vele grote gezinnen uit onze voormalige gemeente. De tentoonstelling wordt nog steeds aangevuld met nieuwe foto's. Ook in deze Alkmadders is er weer een te zien in het verhaal over de aanemers- en timmermannenfamilie Jansen uit Rijpwetering.

Maar gewoontegetrouw beginnen we met de artikelen van dit maartnummer weer met herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog, genoteerd tijdens een verhalentafelgesprek bij restaurant Wagenaar. Een aantal jaren daarna bracht koningin Juliana een bezoek aan onze gemeente en dat bracht nogal wat tweeweg zoals u zult lezen.

Rond de tijd dat u dit blad in de bus krijgt, vragen de gemeenteraadsverkiezingen weer onze aandacht. Een goed moment om aan Koos Bakker Baszn te vragen om eens in zijn herinneringen te graven hoe dat er in de jaren vijftig en zestig hier aan toe ging en wat zijn eigen politieke ervaringen waren.

En met het voorjaar in het vooruitzicht leek het ons goed om de geschiedenis van Kaageiland eens uit de doeken te laten doen. Deze mooie uithoek van onze gemeente heeft een lange en bewogen geschiedenis.

Wij wensen u weer veel leesplezier. Reacties zijn altijd welkom via alkmadders@ziggo.nl of bij een van ons in het museum.

José van der Meer, eindredacteur

Oud Alkemade ruimt op

Deze opruimactie is tijdelijk - zolang de voorraad strekt - dus OP = OP!

Historische boeken voor 'n prikkie

Tweehonderddrieëntachtig splinternieuwe boeken liggen in het magazijn van Oud Alkemade 'te liggen'. Stuk voor stuk prachtige naslagwerken met historische verhalen en geweldige foto's. De gemiddelde winkelwaarde ligt rond de twintig euro per boek. Allemaal 'op voorraad' zou je kunnen zeggen. Maar dáár is ons museum natuurlijk niet voor bedoeld. Daarom moet er eens stevig opgeruimd worden, zodat we ons daarna weer volop bezig kunnen houden met ons belangrijkste doel: het bewaren en beschermen, beheeren en tentoonstellen van voorwerpen uit de rijke historie van de voormalige gemeente Alkemade.

Voor die 283 boeken hebben we een prachtige oplossing gevonden. Als 'Vriend van Oud Alkemade' krijgt u natuurlijk het allereerste aanbod: **Alle boeken uit de voorraadlijst op deze pagina kosten voor u als donateur slechts € 5,00 per boek.** Vanwege de hoge verzendkosten zijn de boeken echter **uitsluitend af te halen in het museum** tijdens de openingsuren op de dinsdag- of de zondagmiddag. Wilt u ze eerst bekijken? Dat kan! Op de leestafel liggen van alle boeken inkijk-exemplaren. Kopje koffie of thee erbij? Dat regelen we ook voor u. Want de vrienden van Oud Alkemade zijn altijd van harte welkom in ons museum.

Alkemade verenigd door Wim Zeijlemaker en Joop Kret. Over 67 verenigingen die Alkemade telde in 1950-1960, 120 pagina's, tientallen foto's, harde kaft.

Een Eeuw door de Bank genomen door Theo van der Poel, uitgave 2001. Historisch boekwerk over 100 jaar geldzaken in Alkemade, 172 pagina's met veel fotomateriaal, harde kaft.

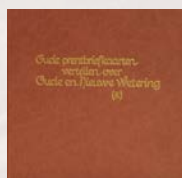
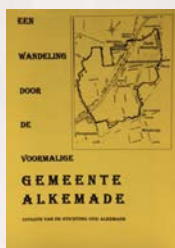
Oude prentbriefkaarten vertellen over Oude en Nieuwe Wetering door K. Schoenmaker-van Berkum. Fotoboek met 156 historische zwartwit foto's van Oude en Nieuwe Wetering. Editie II uit 1994, harde kaft.

Hoe de kerkklokken in Alkemade zijn gaan luiden door Theo van der Poel. Historisch boekwerk over de godsdiensten en de kerken van Alkemade, 96 pagina's. Uitgave uit 2006. Met veel foto's en afbeeldingen van documenten.

Zand Water Veen Fotografische documentatie in zwartwit en kleur van zestig jaar veranderingen in het landschap van de Veen- en Rijnstreek. 99 pagina's, harde kaft. Uitgave uit 2000.

60 jaar Voetbalvereniging SVOW Jubileumboek uit 2006. 103 pagina's. Een historisch collectors-item over de voetbalclub van Oude Wetering met prachtige foto's in kleur en zwartwit uit de 60-jarige geschiedenis, harde kaft.

Een wandeling door de voormalige Gemeente Alkemade Een rondleiding door het voormalige Alkemade, uitgezet door oud-voorzitter Gerard van der Meer. Met informatie over wat u onderweg kunt zien. Uitgave van Oud Alkemade uit 2010, 42 pagina's.

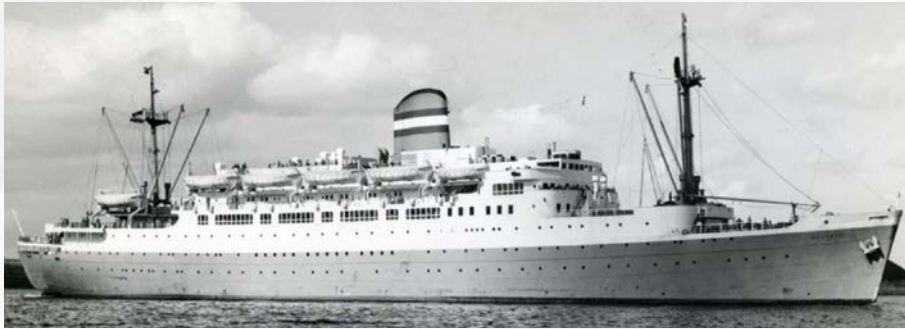

Emigratie in de jaren 1950-1960

De Stichting Oud Alkemade doet op het ogenblik onderzoek naar de emigratie van bewoners uit de voormalige gemeente Alkemade in de periode 1950-1960. Na het doorlopen van een paar duizend persoonskaarten

in het gemeentearchief blijken er in genoemde periode zo'n 500 personen uit de gemeente te zijn geëmigreerd. Er werd het meest geëmigreerd naar Australië, Canada en Nieuw-Zeeland. Maar er vond ook emigratie plaats naar

bijvoorbeeld Amerika en Frankrijk. De emigrantenstroom bestond uit hele gezinnen, pasgetrouwde stellen maar ook enkelingen. Wij hebben inmiddels die 500 namen, maar wij willen natuurlijk ook graag de verhalen over die emigratie weten: waarom emigreerden zij, hoe is het hen vergaan, etc.

Een boot van de Holland-Amerikalijs waarmee veel emigranten naar hun nieuwe vaderland werden gebracht.

Heeft u meer informatie voor ons?

Mocht u over informatie en/of foto's beschikken, dan willen wij u vragen deze met ons te delen. Wij hopen voldoende materiaal te kunnen verzamelen om hier een tentoonstelling over te organiseren. U kunt hiervoor contact opnemen met Sjaak Bouwmeester, telefoon 071-3315433 of e-mail sjaakbouwmeester@hotmail.com.

TopSPORTERS van de gemeente Alkemade

Onze gemeente kent bij de jeugd en de senioren, zowel uit het verleden als in het heden, veel topsporters. De criteria die wij bij dit begrip hanteren zijn een eerste, een tweede of een derde plaats bij een Nederlands, een Europees, een Wereld- en een Olympisch kampioenschap. Ook enkele grote evenementen, zoals de Tour de Frans en de Elfstedentocht vallen daar onder. U zult misschien denken, dat zullen er niet zo veel zijn, maar het tegendeel is waar.

Enkele van de grote topsporters, zoals Joop Zoetemelk (wielrennen), Femke Heemskerk (zwemmen) en Monique Velzenboer (shorttrack), kent iedereen wel. Naast deze drie toppers zijn er minstens honderd andere sporters/sters die aan de genoemde criteria voldoen. De kampioenen komen voor in alle leeftijdsgroepen: jeugd, senioren en veteranen. De voormalige gemeente Alkemade kent sporters die, zowel individueel als in teamverband, in maar liefst dertig verschillende sporten op het podium hebben gestaan.

De podiumplaatsen zijn onder andere gehaald door: Cock Tukker, 1^e op het NK sjoelen in 1996 en 1997; Kristin Payne, brons op het NK floretschermen in 1995; Richard van der Meer werd in 1981 landskampioen voetbal met AZ '67. In 1979

werd het damesvoetbalteam van Alkman landskampioen. Bart Hoogenboom werd in 1993 Nederlands jeugdkampioen biljarten. Ook bij de sporters met een handicap hebben wij toppers, zoals weeler Marcel Jonkman, koersballer Richard van Klink en rolstoeltennissers Frits van Beek. Daarnaast zijn er veel kampioenen in het tafeltennis, schaatsen, zwemmen enz. Het zijn er te veel om ze nu allemaal speciale aandacht te geven, maar voor één willen wij toch een uitzondering maken.

Een van onze Olympische topsporters uit het verleden is Johannes Terwogt, op 18 mei 1878 geboren in Oude Wetering. Hij studeerde voor arts aan de universiteit in Amsterdam, waar hij ook lid was van de roeivereniging Nereus. Op 22-jarige leeftijd deed hij in 1900, in de vier met stuurman, mee aan de Olympische Spelen in Parijs en won daar een zilveren medaille. Terwogt overleed op 98-jarige leeftijd op 22 januari 1977. Hij was de langst levende deelnemer aan de Olympische Spelen van 1900.

Oproep voor tentoonstellingsmateriaal

Wij zijn bezig om een overzicht te maken van alle sporters die aan de eerdergenoemde criteria voldoen met als doel om hier een tentoonstelling over te organiseren.

Dat is natuurlijk mede afhankelijk van het materiaal dat wij hierover kunnen verzamelen. Daarbij denken wij aan foto's, plakboeken, medailles en verhalen van de sporters zelf. Leeftijd en de klasse waarin je kampioen bent geworden doen er niet toe, schroom dus niet om je aan te melden en neem contact op met Sjaak Bouwmeester van de Stichting Oud Alkemade, e-mail: sjaakbouwmeester@hotmail.com

Johannes Hester Lambertus Terwogt staand in het midden.

'Je moest er het beste van maken'

Dick van der Meer

Wij vonden het interessant om aan de verhalentafel toch ook nog een keer de oorlog en de bezetting door de Duitsers te bespreken met mensen die dat nog bewust hebben meegemaakt. Mensen op een hoge leeftijd dus, want de oorlog ligt inmiddels alweer meer dan zeventig jaar achter ons. Vier mannen hebben wij bereid gevonden naar restaurant Wagenaar te komen om over hun ervaringen uit de oorlog te vertellen. Jan van Hameren en Jan Hillebrand komen uit de Veen en waren nog heel jong in die tijd, eigenlijk nog kleuters. Job Duivenvoorden komt uit Rijpwetering en woonde tijdens de oorlog bij zijn ouders op de boerderij in de Buurterpolder; hij was 16 toen de oorlog begon. Jan van der Poel is twee jaar jonger dan Job en komt uit Oud Ade; hij woonde in de oorlog ook op de boerderij van zijn ouders aan de Zwarteweg.

De eerste oorlogsjaren

Ja, hoe wist je eigenlijk dat het oorlog was en wanneer drong het tot je door dat ons land bezet was en dus niet neutraal bleef zoals in de vorige oorlog. Job werkte bij zijn oom in Oud Ade en tijdens het melken kwamen vliegtuigen met hakenkruizen erop over. Zijn oom kwam vertellen dat hij op de radio had gehoord dat ons land in oorlog was. Ook de anderen hebben de vliegtuigen over zien komen om parachutisten te droppen en ook om Rotterdam te bombarderen. Job weet nog te vertellen dat hij van zijn baas in die tijd het land in moest om stekels te trekken. Vliegtuigen vlogen over en schoten boven zijn hoofd hun wapens af zodat hij het gefluit van de kogels kon horen. Toch maar terug naar de boerderij gegaan waar hij hoorde dat zijn oom, die

veilig binnen zat, door de buurman werd uitgeoeterd: "Je moest je schamen om die jongen zo het land in te sturen". Het was dus echt oorlog en ons land werd bezet. In onze dorpen merkte men daar de eerste tijd niet zo heel veel van en al snel ging het leven weer zijn gangetje. De bezetter was er wel, maar vaak waren dat toch gewone mensen die ook maar de oorlog in gedwongen waren. Het was vaak 'paardenvolk', zegt Job en die mensen spraken de taal van de boeren wel.

Komende uit de moeilijke crisisjaren van vóór de oorlog, was het leven in de eerste jaren van de bezetting voor veel mensen zo slecht nog niet. Er kon voor de Duitsers gewerkt worden, bijvoorbeeld bij het bouwen van bunkers, tegen een hoger loon dan wat men gewend was. De vader van een van onze gasten deed dat ook en als hij dan werd aangesproken op 'helpen van de bezetter', dan was zijn verdediging dat hij thuis wel een groot gezin had dat hij moest onderhouden. Zo maakte men er het beste van en de meeste mensen leefden in de verwachting dat de Duitsers wel snel weer weg zouden gaan. De eerste drie jaar bezetting gingen toch zomaar voorbij, maar er zouden nog twee jaar volgen waarin de situatie veel grimmiger werd.

Het verzet

Verzet tegen de bezetter gebeurde op allerlei manieren. Zo werd aan onderduikers in ons gebied veelvuldig een schuilplaats geboden. Op de zeer afgelegen boerderij van de familie Duivenvoorden in de Buurterpolder woonden op een gegeven moment wel twintig onderduikers. Kans op ontdekking was daar wat

Hoeve West Ade met de familie Duivenvoorden. Op de praaam (baggerbok) staan een paard en tilbury op een speciaal gemaakte vlonder. Links van de tilbury staat Job Duivenvoorden sr., rechts Huub Duivenvoorden. Staande achter de boot v.l.n.r. P. Duivenvoorden Jobzn., Marie Hogervorst, echtgenote van Job Duivenvoorden sr., Gerard en Cor Duivenvoorden. De boerderij wordt thans bewoond door Job en Gerard Duivenvoorden.

De boerderij van de familie Van der Poel aan de Zwarteweg waar zeven woonboten met vluchtelingengezinnen lagen.

minder, want om op de boerderij te komen moest er wel twee keer worden overgevaren. “We waren toch wel beducht voor één buurman,” zegt Job, “we wisten dat hij sympathie had voor de Duitsers, maar hij heeft ons nooit verraden.”

In de sloot langs het erf van de boerderij van de familie Van der Poel lagen woonboten met gezinnen die op de vlucht waren; ze leefden van wat de boerderij hun te bieden had. Een keer kwam meneer pastoor met de vraag of vader Van der Poel een jonge pater die op de vlucht was onderdak wilde geven. Waar er zoveel wonen kan er altijd nog wel een bij, maar deze pater bleek wel een heel bijzondere want - zo had hij Jan toevertrouwd - in werkelijkheid was hij een geheim agent die werkzaam was voor de Britten.

Ook Jan van Hameren en Jan Hillebrand wisten al zo jong als ze waren dat er over sommige dingen niet werd gepraat. Er waren in ons gebied erg weinig NSB'ers maar toch wist je nooit helemaal zeker wie je wél en wie je niet kon vertrouwen.

Er waren ook mensen die zich bezighielden met echt actief verzet tegen de Duitsers, zoals het plegen van overvallen en sabotage. Wie deze mensen waren hoorde je vaak pas na de oorlog, want er werd met niemand over gesproken. Zo wist Job Duivenvoorden niet dat zijn vader en twee broers actief waren in het verzet. Pas toen een boer die door de Duitsers achterna werd gezeten aanklopte voor hulp begon hij wat te vermoeden.

Voor jongens als Job was het ook zaak om uit de handen van de Duitsers te blijven en aan de tewerkstelling in Duitsland te ontkomen. Dat is hem aardig gelukt, maar één keer was het kantje boord zo vertelt hij. Op een dag was hij op het land aan het werk in de Haarlemmermeer, waar hij bollen teelde. Hij wilde net naar huis gaan toen twee Duitse soldaten hem aanriepen. Daar had Job dus geen zin in en ging er vandoor. “Ik had gezien dat ze geen geweren bij zich hadden,” zegt hij, “alleen pistolen. Ik had wel eens gehoord dat die niet verder dan een meter of veertig konden schieten, dus toen ze op mij begonnen te schieten was ik niet bang, want ze waren zeker nog honderd meter weg. Wel moest ik maken dat ik weg kwam en ben ontsnapt doordat een boer me met zijn roeiboot de Hoofdvaart over zette. Kwam ik nog een heel peloton soldaten tegen die uit Abbenes kwamen, maar die keurden me geen blik waardig. Wel kreeg ik toen ik eindelijk thuis was van mijn vader op mijn donder omdat ik veel te laat was.”

De hongervinter en de bevrijding

Zoals gezegd werd de situatie grimmiger naarmate de oorlog vorderde en dat gold zeker voor de laatste winter. In onze dorpen en op de boerderijen was eigenlijk altijd wel genoeg te eten, al moest je niet al te kieskeurig zijn. Jan Hillebrand weet nog hoe hij na de oorlog mocht zeggen wat hij het lekkerst vond om met zijn verjaardag te eten en dat hij toen koos voor de bietenpannenkoeken die hij in de oorlog zo heerlijk had gevonden. Een onderwijzer uit de stad die gehoord had dat Job bollen teelde vroeg of hij Darwintulpen voor hem had. “Dan kun je beter dubbele tulpen in de tuin poten want die blijven mooi kort,” zo raadde Job hem aan. Heel verbaasd was hij dat het de onderwijzer alleen maar ging om de eetbaarheid van de bollen en Darwintulpen waren blijkbaar beter te eten. Zo overleefde men die laatste winter en kwam snel daarna de bevrijding. Volgens onze gasten was het maar goed dat er niet nóg zo'n winter kwam, want op het einde van de hongervinter was men al begonnen om het pootgoed van de aardappelen ook maar op te eten.

Onze gasten vertellen niet van grote bevrijdingsfeesten. Blijkbaar ging men al snel weer over tot de orde van de dag. Dat gold zeker voor het leven op de boerderijen, waar het vee en het land zoals altijd het ritme van het leven bepaalden.

Dat gold niet voor Jan van der Poel, want hem wachtte nog een groot avontuur. De oorlog in Europa was dan wel afgelopen, er was nog een andere, heel verre oorlog in Indonesië en Jan moest net als veel andere jongens daarheen om tegen een onbekende vijand te vechten. En waar de oorlog in eigen land relatief ongemerkt aan hem voorbijging, heeft de oorlog in Indonesië hem wel diep geraakt. Bijna drie jaar oorlog met bijna elke dag extra gevarengeld en de vele maten die in het verre Bandung een graf hebben gekregen, hebben diepe sporen bij hem nagelaten. Er gaat er geen dag voorbij dat hij niet aan deze, voor hem verschrikkelijke oorlog moet denken. En dan te bedenken dat die lange tijd niet of nauwelijks in onze geschiedenisboeken werd genoemd.

Stiekum luisteren naar verboden berichten op de radio. Bijna niemand had er een.

Juliana's werkbezoek aan Alkemade op 20 mei 1954

Alfred Bakker

In de jaren 1953-1955 was koningin Juliana heel eenzaam. De spanningen met prins Bernhard kwamen in 1956 tot een uitbarsting: de Greet Hofmans-affaire. Midden in die eenzame periode bracht de koningin een tweedaags werkbezoek aan dorpen in Rijnland en aan Leiden, grotendeels alleen. De prins volgde een eigen programma met industriële en militaire accenten. In Oude Wetering stond relatief veel op het programma. De koningin kreeg er onder andere een mokkaservies, waarvan een identiek servies nog steeds te bewonderen is in de seniorenwoning van de maker.

Alphen-Rijnsaterwoude-Leimuiden

De koningin kwam om half tien aan bij de grens van Rijnland. Na bezoeken aan Woerden, Bodegraven, Zwammerdam, Nieuwveen en Ter Aar bezocht de majesteit Alphen aan den Rijn, vanwaar men vertrok naar Leimuiden.

Onderweg week het gezelschap in Rijnsaterwoude af van het programma, vrijwel zeker op verzoek van de sociaal voelende koningin. Zij legde een bliksembezoek af bij Apollonia van der Breggen. Op 24 augustus 1954 zou 'tante Ploon' honderd jaar worden: "Toen de koningin Apollonia zag, wipte ze uit de auto en drukte de overgelukkige oudste inwoner van Rijnsaterwoude op de brug voor haar huisje de hand."

De autotocht ging verder naar het raadhuis van Leimuiden. Daar stond burgemeester Bakhuizen tussen de inwoners

- met oranje sjerpen - de koningin op te wachten. De kranten maken geen gewag van festiviteiten. Na een spontane gift aan een collectant van de Stichting 40-45 ging Juliana bij de Tolbrug aan boord van de rijkspolitieboot R.P.10, die haar via de Drecht naar de Oude Wetering bracht. Veel boten volgden de politieboot. De verslaggevers hadden het over 'een vloot'.

Oude Wetering

De vloot voer aan het eind van de Drecht de Oude Wetering op. Langs de oever stonden op de Kerkstraat en de Veerstraat van Oude Wetering veel mensen te wachten. Het muziekgezelschap Liefde voor Harmonie blies er dapper op los. Het Wilhelmus stond niet op het programma. Om in elk dorp met het volkslied begroet te worden, was te veel van het goede voor de vorstin.

Op het Braassemermeer aangekomen zag zij wel honderd gepavoiseerde (met rijen vlaggen versierde) schepen, waarlangs de R.P.10 koers zette naar Paviljoen De Brasem van Ad Zegers, daar waar nu het Watersportcentrum Braassemermeer gevestigd is. Toen de koningin aan land kwam verwelkomde burgemeester E.J.M. Kolfshoten Hare Majesteit hartelijk in het watersportcentrum.

Autoriteiten en notabelen

Rechts op de achtergrond van de foto hiernaast staat Piet de Bil (5), opperwachtmeester der rijkspolitie. De uit Zeeland afkomstige politiemann, ook bekend als 'Opper De Bil', had een jaar eerder gejubileerd met 25 jaar trouwe dienst. Volgens de verslaggevers waren verder aanwezig A.H.J. de Beste (o.a. secretaris van de Nederlandse Waterskisportvereniging), C. van Boekel (voorzitter van de zeilvereniging Braassemermeer, P.S. Foortse (vereniging Braassemermeer en penningmeester Nederlandse Waterskisportvereniging), W.A. van Harteveld (gemeentesecretaris) en P.C. Krispijn (voorzitter VVV Oude Wetering). Julia Hogenboom en Door Schrama (dochter van voorzitter Dirk Schrama van het veilingbestuur Eendracht Maakt Macht) boden de koningin een fruit- en groentemand aan.

Kopjes voor de koningin

Het programma van het koninklijke bezoek aan Oude Wetering werd pas begin mei 1954 bekend. Pottenbakker Christiaan Groothoff was op het idee gekomen om een 'mokkaservies' voor de koningin te maken. Hij had in 1951 al een theeservies gemaakt in opdracht van de gemeente Alkemade. Dat bestond uit een theepot

Burgemeester Kolfshoten (1) stelt de wethouders en notabelen voor aan koningin Juliana. De verslaggevers van de kranten noteerden diverse namen van personen, waarvan we enkele herkennen op de foto. Onder hen wethouder (slager) Cees van der Meer (2), Piet Verdel, later beheerder van de Noorderhem (3), M.R. van der Veld, raadslid en secretaris VVV Oude Wetering (4) en L.A.N. van Dommelen, hoofdcommies (6).

De theepot en één van de kop en schotels uit 1951 in het Museum Oud Alkemade.

en een set van 36 koppen en schotels, alle beschilderd met het gemeentewapen van Alkemade op een koningsblauwe achtergrond. Op eigen initiatief maakte hij nu een vierdelig mokkaservies in tweevoud.

Volgens Groothoff kwam de klei uit Gouda. Daar stond de Nederlandsche Krijtfabriek van S. Vingerling & Zonen. Vingerling betrok allerlei kleisoorten uit het buitenland en maakte er mengsels van naar de wensen van pottenbakkers.

Voor het maken van de kopjes had Groothoff een gipsen mal gemaakt. Hij wierp een klont klei in de gipsen mal op een elektrische draaischijf. Het gips, zo'n drie centimeter dik, nam het vocht uit de klei op. De pottenbakker haalde een hendel over waarop een mes vast gebout was. Door het mes dicht op de vorm te zetten met de hendel werd de klei tegen de binnenwand van de mal geperst. De overtolige klei vond met een duim een uitweg naar boven, waar het met een ander mes afgeschraapt werd.

Mieke van Dommelen biedt het mokkaservies aan de koningin aan. Naast haar Julia Hogenboom (niet goed zichtbaar) en Door Schrama met de fruit- en groentemand.

Het kleien voorwerp was door het vochtverlies wat gekrompen. Na enige uren drogen kon het voorwerp met een of twee handen voorzichtig uit de mal getrokken worden. Daarna zette een werknemer oortjes aan de kopjes. De kopjes werden gebakken in 'het fabriekje', in de op turf gestookte oven met schoorsteen op het achterterrein van Potterie 'De Boerderij' op Veerstraat 40.

Na te zijn afgekoeld werden de kopjes door de medewerkers geglazuurd en met een penseel van een gouden rand voorzien; daarna gingen ze voor een tweede keer de oven in. De binnenkant, oren en voeten van de kopjes kregen een gouden kleur en de buitenkant van de kopjes en schotels de kleuren blauw, groen, roze en lichtblauw. Groothoff kocht er nog een verzilverd dienblad bij waarop de kopjes aan Hare Majesteit aangeboden konden worden. Mieke van Dommelen, dochter van de commies, mocht het servies aan de Koningin overhandigen. Groothoffs geste stond niet in het oorspronkelijke programma.

Ski-demonstratie op de Braassem

Het organiserend comité had stoelen geplaatst op het natte grasveld van Paviljoen De Brasem. Ondanks het gure weer werd er thee geschonken, onmiskenbaar uit de kopjes van het gemeentelijke servies van Potterie De Boerderij uit 1951. De Koningin nam de vlootshow af van de

honderd versierde bootjes op het meer. Het gezelschap volgde de demonstraties op het Braassemmeer van de toen beroemde waterskiër Frans van Watingen. De sport was in die tijd vrij nieuw in Nederland. Van Watingen had waterskiën geleerd aan de Franse Rivièra. Hij had al eerder een demonstratie gegeven in deze contreien. "Waterski-acrobaat suisde over de Brasem" was een krantenkop in juli 1952. Hierna was Van Watingen instructeur geworden van de waterskisportvereniging Braassemmeer.

C. van Boekel, voorzitter van de zeilvereniging Braassemmeer, gaf een uiteenzetting over de betekenis van de watersport voor deze omgeving, waarbij hij tevens uitweidde over de plannen die de vereniging in petto had: de inrichting van een groot recreatiecentrum. Van Boekel wist dat de prinsessen Beatrix en Irene ook van watersport hielden. Hij sprak de hoop uit dat zij nog eens naar De Brasem zouden komen. Ook hoopte hij de koninklijke familie met het jacht Piet Hein te mogen begroeten in het nieuw geplande watersportcentrum.

De koninklijke vloot vaart verder

Het programma in Oude Wetering bevatte zo veel onderdelen, dat het draaiboek van het werkbezoek in de knel dreigde te komen. Onder het gezelschap bij Paviljoen De Brasem bevond zich ook (incognito) de burgemeester van Woubrugge, de volgende stop. De koningin ging om 16.25 uur weer aan boord van de R.P.10 die via het Braassemmeer en het Paddegat koers zette naar de Woudwetering. Burgemeester J.C. van Wageningen was een oude rot in het vak vergeleken met Kolfshoten. Hij was al acht jaar burgemeester van Woubrugge en kende de omgeving op zijn duimpje. Hij kon zich dus een frivoliteit veroorloven. Waar hij de grens van Alkemade en Woubrugge op het Braassemmeer vermoedde, haalde Van Wageningen zijn ambtsketen tevoorschijn. Dat mocht op eigen gebied. Hij onthulde zijn functie. De koningin was verrast. Van Wageningen vervolgt verder in zijn herinneringen: "Volkomen medelevend gaf zij de wens te kennen, dat kleinnood eens even in handen te mogen hebben; dat was haar nog nooit overkomen. De ambtsketen in koninklijke handen, dat kan van weinig ketens worden gezegd!"

De koningin nipt thee uit een kopje van het servies uit 1951

Op de Woudwetering meerde de politieboot aan bij de los- en laadplaats voor de Nederlandse Hervormde Kerk te Woubrugge. Langs beide oevers van de Woudwetering wederom heel veel mensen, vlaggen en bloemen, en wuivende bewoners van het Hervormde Rust- en Weeshuis (huidige Woudsoord).

Via Koudekerk vervolgde de koningin haar reis naar de Spanjaardsbrug vanwaar ze gezamenlijk met haar gemaal Leiden bezocht.

Het was nog lang onrustig rondom het Braassemmeer. In vele dorpen was er 's avonds "een soort kermisachtige jool, echter zonder speciale kermisattracties", aldus Van Wageningen.

Epiloog

Na afloop van het koninklijke bezoek kregen de organisatoren en andere betrokkenen een bronzen herdenkingsplaatje van het gemeentebestuur. Ook Piet de Bil kreeg zo'n plaatje. Zijn weduwe heeft het plaatje geschonken aan de Stichting Oud Alkemade.

De plaquette t.g.v. de vlootshouw van 20 mei 1954.

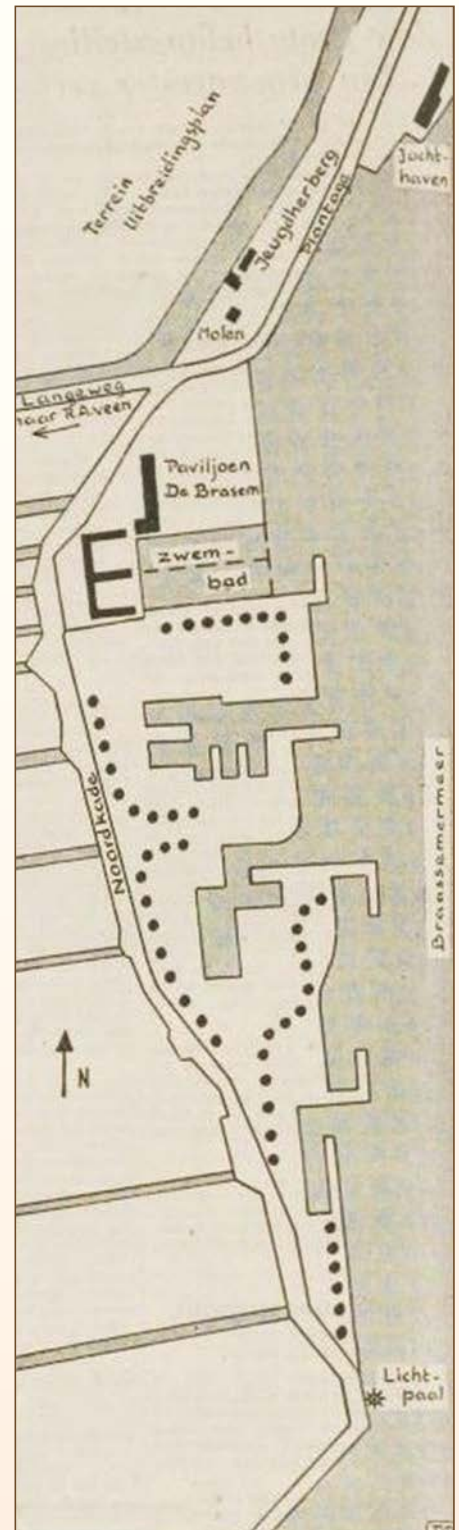
Michel van der Plas heeft een tekst over Koninginnedag geschreven voor Wim Sonneveld. Hij laat de opperstalmeester over de vele schenkingen zeggen: "En d'r wordt wat aangedragen. Kijk, en dan gaat het erom dat je Hare Majesteit discreet ontlast, nietwaar? En dan zelf even de geschenken ongemerkt achter de rodo-dendrons sodemieteren."

Mocht dat het lot zijn geweest van het aangeboden servies, dan is er gelukkig nog een reserve servies. In een seniorenwoning van de Googherweide, waar de inmiddels 97-jarige pottenbakker woont, staat een mokkaservies. Het bestaat uit vier delicate, fragiele kopjes en schotels. Ze zijn prachtig beschilderd in goud, blauw, groen, roze en lichtblauw, van koninklijke allure zou je kunnen zeggen. En dat is nog waar ook!

BRONNEN:

- J. W. KRET (1994): HET HART OP DE HOEK. EEN KIJKE IN DE GESCHIEDENIS VAN HET PLAATSELIJK BESTUUR VAN DE GEMEENTE ALKEMADE EN HAAR HUISVESTING.
- LEIDSE COURANT EN LEIDSCH DAGBLAD, DIVERSE EDITIES UIT 1954.
- J. C. VAN WAGENINGEN (1984): IK HERINNER MIJ... (9) JACOBSLADDER 1984-5, PP. 15-16.
- JOLANDE WITHUIS (2016): JULIANA. VORSTIN IN EEN MANNENWERELD. AMSTERDAM, DE BEZIGE BIJ.

Met dank aan: **Christiaan Groothoff, Volkert Groothoff, Joop Kret** (foto's Juliana) en **Gerard van der Meer**.

Het plan voor een recreatiecentrum uit 1954.

De kopie van het mokkaservies in de woonkamer van C. Groothoff.

De geschiedenis van Kaageiland (deel 1)

Jan Biemond

Het kerkdorp de Kaag heeft sinds enige jaren de status van beschermd dorpsgezicht. Niet voor niets, het lintdorp langs de westelijke oever van Kaageiland kent een rijke historie. Eeuwenlang is het een belangrijke schakel geweest in de scheepvaart en een domein voor vissers die in de rijke visgronden hun brood verdienden. Door haar geïsoleerde ligging en grote afhankelijkheid van de scheepvaart is het dorp erg kwetsbaar. Perioden van voorspoed, zoals in de Gouden Eeuw, wisselen elkaar af met tijden van schrijnende armoede. Grote veranderingen doen zich voor in de 19e eeuw wanneer het Grote Haarlemmermeer wordt drooggemalen. Het dorp raakt verlost uit haar isolement. Door een betere bereikbaarheid en de opkomst van de watersport zetten de veranderingen zich versneld door in de 20e eeuw. Hierover gaat dit eerste deel. In deel 2 vragen we aandacht voor een aantal oude beroepen. Waar zijn al die boeren, beroepsvisseren en beurtschippers gebleven? En zoomen we in op enkele nieuwe bestemmingen, meer passend bij de recreatieve functie van Kaageiland in de 21e eeuw.

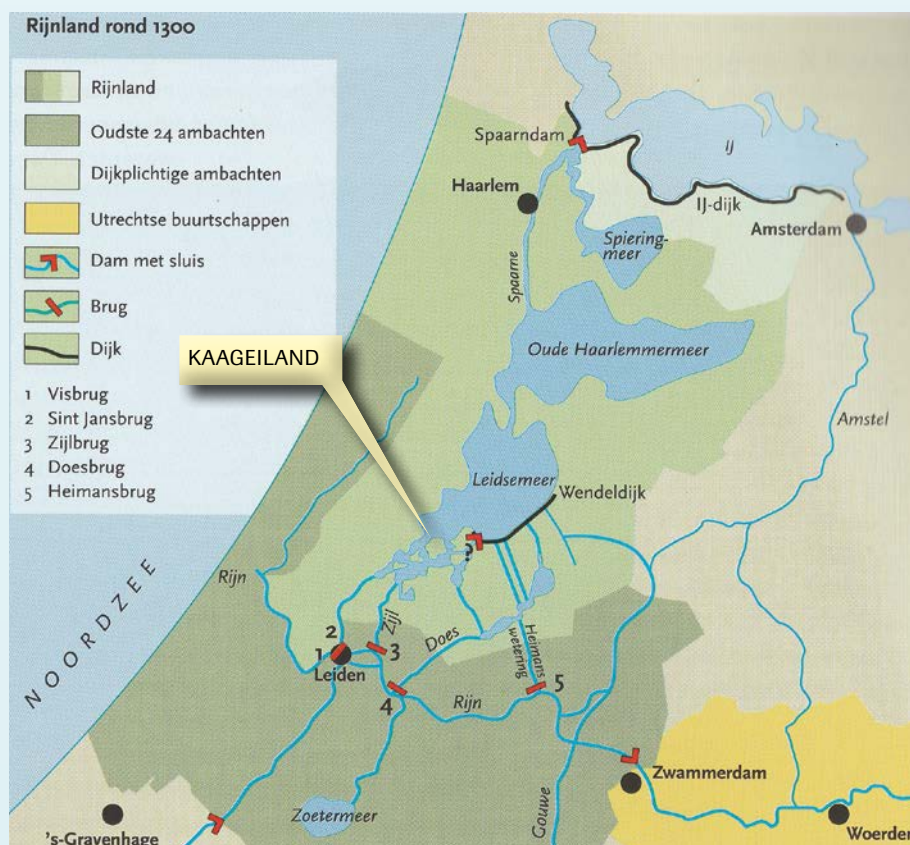
Het ontstaan van Kaageiland

Door een hevige stormvloed in het midden van de 12e eeuw verzandde de monding van de Oude Rijn bij Katwijk. Het water kan geen kant meer op. Een groot gebied rond Leiden krijgt te maken met water-

overlast. Aan de grens tussen Holland en Utrecht, bij het plaatsje Zwammerdam, legt men een dam in de Oude Rijn. Hiermee verschuift men het probleem van de Hollandse naar de Utrechtse kant, tot grote woede van de bisschop van Utrecht. De oplossing wordt gevonden in het graven

van watergangen van de Oude Rijn naar het noorden. Het overtollige water kan nu met zuidwestenwind via de Zijl, de Does en de Heimanswetering naar het Leidsemeer en het Oude Haarlemmermeer stromen en vervolgens door het Spaarne naar het IJ. Door al dat extra water breiden de meren zich steeds verder uit, waardoor de golfslag krachtiger wordt, met verdere erosie van de veenoevers tot gevolg. Het kaartje beschrijft de situatie van Rijnland, het stromingsgebied van de Oude Rijn, rond 1300. In het noorden zien we de IJ-dijk, met bij Spaarndam een sluis om Haarlem en Amsterdam te beschermen tegen de getijden en de gevolgen van een noordoosterstorm.

Langs de zuidoostelijke oever van het Leidsemeer ligt ook een dijk, de Wendeldijk, die Leiden moet beschermen tegen wateroverlast bij een storm uit het noorden. Het vraagteken op de kaart bij de sluis nabij Kaageiland duidt erop dat de precieze locatie van dijk en sluisen ter plekke niet gemakkelijk te achterhalen is vanwege de vele stormvloeden en dijkdoorbraken in latere eeuwen.

Rijnland rond 1300.

Elsa Jagerman komt tot de volgende reconstructie. Op Kaageiland loopt de Wendeldijk langs de westelijke oever (thans Julianalaan), buigt vervolgens af naar het oosten over de polderkade (thans Irenelaan) richting Keversluis en langs de oever van de Aderpolder. Een drietal sluisen is ingetekend: een schutsluis voor de scheepvaart ter hoogte van het huidige gemaal De Leeghwater en een tweetal uitwateringssluizen ter hoogte van de Keversluis en de Hanepoel. Door al deze maatregelen ontstaat er een aaneenschakeling van goed bevaarbare meren zonder getijdenbewegingen. Dit markeert het begin van de scheepvaart tussen Leiden, Haarlem en Amsterdam.

In een acte uit 1308 wordt 'Kaghe' reeds genoemd, waarschijnlijk in de betekenis van 'buitendijks land'. Een stuk land aan het Kagermeer als onderdeel van het Leidsemeer, noordoostelijk van de Wendeldijk, nog niet omkaad of bedijkt, dat vele eeuwen later onderdeel zal worden van de Kagerpolder. Onder de eerste bewoners langs de westelijke oever van Kaageiland rekenen we een sluiswachter,

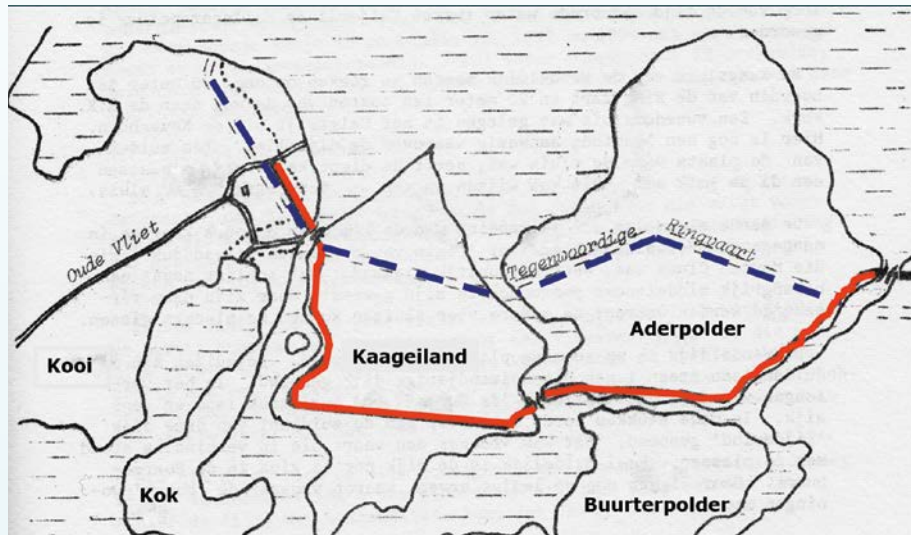
een aantal vissers, een herbergier voor de aanlandende schippers, een zeilmaker en een scheepmaker.

Het kerkdorp de Kaag

De geschiedenis van het dorp komt letterlijk tot leven langs de oude lintbebouwing. De intimiteit van de Julianalaan is groot door het eenvoudige, smalle en bochtige profiel, de ongedwongen ligging van de bebouwing, de kleinschaligheid en de sfeervolle doorkijkjes. In de langgerekte structuur is nog veel van de oorspronkelijke bebouwing overgebleven. Deze beeldbepalende bebouwing staat vrijwel zonder uitzondering loodrecht op en aan weerszijde van de weg en siert de lijst van gemeentelijke monumenten of rijksmonumenten. Ook is er veel oude bebouwing verloren gegaan; je hoeft bij wijze van spreken maar een spa in de grond te steken of een stukje verleden wordt blootgelegd.

Kaagdorp mag zich al zo'n zeshonderd jaar 'kerkdorp' noemen tot op de dag van vandaag. Sedert 1400 is er sprake van een kapel, gewijd aan de H. Maria Magdalena. Het is een hulpkapel bij de parochiekerk St. Pancratius te Sassenheim. De doden mogen niet op Kaageiland begraven worden, maar worden per schuit overgevoerd naar Sassenheim. Tijdens de reformatie bekeert een deel van de inwoners zich tot de nieuwe leer, waarschijnlijk beïnvloed door aanlandende beurtschippers. Er ontstaat een kleine Hervormde (Nederduits Gereformeerde) gemeente die gebruik gaat maken van de kapel. In 1581 wordt de katholieke eredienst verboden in de Republiek. In plaats van een priester komt er nu een predikant overgeroeid uit Sassenheim. Bij slecht weer en ijsgang laat de predikant soms maanden op zich wachten. Vandaar dat er begin 1608 een petitie wordt aangeboden aan de Classis en aan de Staten van Holland om een eigen predikant te mogen beroepen.

Op 1 september 1608 doet de eerste eigen predikant zijn intrede en in 1618 wordt de kapel vervangen door een kerk met spitse toren, die dienstdoet tot 1873. Op de fundamenten van de oude kerk wordt een nieuwe kerk gebouwd, een kerk gebouwd 'uit liefdegaven', die op 15 maart 1874 op plechtige wijze in gebruik wordt genomen en die dienstdoet als protes-

Wendeldijk (rood) met sluizen rond 1300.

tantse kerk tot op de dag van vandaag. Het kaagschip op de toren herinnert aan het schippersdorp van weleer.

Het dorp kent gedurende zijn lange geschiedenis vele schrijfwijzen, zoals Kaag, De Kaag, De Kage, Caegh, Kaage, Cage, Caghe, Caage of Caeghe. Wij schrijven 'in' of 'op' de Kaag. Op een van de eerste betrouwbare kaarten van Rijnland van de landmeters Dou en Van Broeckhuyzen uit 1647 zien we het dorp 'De Kage' langs de westelijke oever van het eiland. Opvallend is het grote aantal huizen, ook de kerk uit 1618 is ingetekend.

Het noordelijk deel van het eiland steekt met een punt 'den Aecken' in het 'Kager Meer'. De 'Kager Molen' ten noorden van de 'Polder Kade' bemaalde de Middenpolder, de eerste inpoldering uit 1566. Ten westen van Kaageiland zien we het eiland 'Vogelscampje' en noordelijk daarvan het niet nader genoemde eiland Faljeril. De noordelijke punt van dit eiland heet 'Schans'. Hier bouwden de Spanjaarden in 1573 een fort. Men wilde voorkomen dat geuzenschepen bij verrassing zouden kunnen doordringen tot de stad Leiden om het Spaanse beleg te breken. Zo'n honderdtwintig

Kaart uit 1647. Het dorp 'De Kage' als een lint langs de westelijke oever van het eiland.

Spaanse soldaten werden op Kaageiland ingekwartierd. De inbreuk op de rust en privacy laat zich raden. Maandag 4 oktober 1574, de dag na het ontzet van Leiden, zijn de Spanjaarden met stille trom vertrokken. De rust keerde weer. Onlangs is bij graafwerkzaamheden een deel van een Spaans harnas teruggevonden.

Voorspoed en neergang

Al met al leiden de bewoners van Kaageiland eeuwenlang een vrij rustig bestaan, meedeinend op de golven van de tijd. Voor voldoende inkomsten is men afhankelijk van de aanlandende beurtschippers. Gaat het goed met de scheepvaart, zoals in de Gouden Eeuw met een expansieve groei van de steden Amsterdam, Haarlem en Leiden, dan gaat het goed met de Kaag en gaat het aantal huizen en daarmee het aantal inwoners flink omhoog. Ook het aantal herbergen stijgt navenant, maar daarna gaat het weer slechter met de scheepvaart. In de 18^e eeuw stagneert het vervoer te water en dit wordt extra gevoeld op het geïsoleerd liggende eiland. Men valt terug op wat visserij en kleinschalige landbouw en veeveelt. Het aantal lidmaten van de kerk daalt en daarmee de inkomsten en is er niet voldoende geld voor onderhoud van kerk, pastorie of school.

Uit de kohieren van Alkemade blijkt dat er in 1544 op Kaageiland 53 gezinnen worden aangeslagen voor de Tiende Penning. Ze bewonen samen 40 huizen. Kaagdorp is hiermee verreweg het grootste dorp in het ambacht Alkemade. In 1680 telt het eiland 697 inwoners verdeeld over zo'n 100 huizen. De Gouden Eeuw is goed voor Kaageiland, nimmer in de geschiedenis kent het eiland zoveel inwoners.

Toch is de neergang van de economie dan al voelbaar, er zijn grote financiële tekorten in 's lands kas, vooral ten gevolge van de oorlogsinspanningen rond het rampjaar 1672. De belastingen op vrijwel alle levensmiddelen en dagelijkse verbruiksgoederen worden verhoogd. Deze belasting staat bekend als de zout-, zeep-, heere- en redemptiegelden, d.w.z. de heffing voor het gebruik van zout en zeep, belasting naar het aantal dienstbodes en de welstand van de ingezetenen. Ook wordt een heffing ingevoerd voor het geemaal (Kagermolen).

In de volkstelling van 1680 wordt ook geclassificeerd naar beroep. De vermogenspositie van de inwoners heeft de warme belangstelling van de belastingdienst. Men is vooral geïnteresseerd in de 'kapitalisten' (meer dan 2000 gulden) en de 'halve kapitalisten'. Onder de kapitalisten op het eiland treft men een kaaskoper, een biersteker annex boterkoper, twee boeren en de plaatselijke predikant. Bij de halve kapitalisten treft men een palingkoper, een boer en twee schuitvaarders. Bij de 'klein-getaxeerden' veel schippers (41), kaaskopers (7), enkele vissers (3), een chirurgijn, een tapper, een bakker, maar ook een schoolmeester. Bij de arbeiders en 'onvermogensden' uiteraard veel arbeiders, een wever, een naaister en een dobbert (visser).

In de 18^e eeuw gaat het verder bergafwaarts met de economie. In 1795, direct na de Vierde Engelse Oorlog wanneer de scheepvaart tot nagenoeg nul is gereduceerd, is het aantal bewoners tot minder dan een derde gedaald, tot 211. De leegstaande huizen worden afgebroken, het puin waarschijnlijk verkocht ter versteviging van de polderkade, 'terwijl wijders

geen nieuwe getimmertens zijn gemaakt'. De daling zet zich voort in de 19^e eeuw. Van der Aa schrijft in zijn Aardrijkskundig woordenboek van 1845 dat het dorp 28 huizen, 32 gezinnen en 167 inwoners telt. Dit blijkt aardig te kloppen met de kadastrale kaart uit 1811 en de volkstelling van 1829. De volgende beroepen van de gezinshoofden worden geregistreerd: boeren (6), vissers (6), schippers (4), arbeiders (3), zeilmakers (2), zonder beroep (2), bakker (1), onderwijzer (1), koopman-schipper (1), viskoper (1). Minder dan deze 28 woningen heeft de Kaag niet gekend. Het dieptepunt is bereikt.

Kaagdorp door de ogen van tijdgenoten

Een aantal kunstenaars heeft door de eeuwen heen de bijzondere sfeer, de rust en ruimte van Kaageiland proberen te vangen in schilderijen, pentekeningen en etsen. Op de tekening van A.H. Tavernier uit 1785 naderen we het dorp de Kaag vanaf het Grote Haarlemmermeer. De spitse kerktoren uit 1618 dient als bakken. Een pentekening uit 1770 van H. Schouten toont ijsvermaak rond Kaageiland vanuit het zuiden, met links het nog volledig bebouwde eilandje Vogelskamp en rechts de kerk uit 1618.

Ijsvermaak op de Kaag is een geliefd onderwerp voor veel schrijvers uit die tijd, dit is immers het enige moment dat de geïsoleerde ligging van Kaageiland wordt doorbroken. We citeren: "Het is ligt te bevroeden, dat dit dorp, hetwelk door zijn ligging van alle gemeenschap met andere plaatsen te lande verstoken is, weinig door vreemdelingen wordt aangedaan. Dit is dan ook alleen in de winter het geval, als wanneer het bij besloten water door vele

1785, Het dorp de Kaag van dichtbij.

1770, Ijsvermaak in het dorp de Kaag.

Stoomgemaal De Leeghwater vóór de drooglegging van het Haarlemmermeer, 1845.

Kabelpont en veerhuis (midden), omstreeks 1935.

schaatsenrijders, vooral uit Leyden, bezocht wordt; waarom dan ook hier de gewoonte heerscht, dat telken winter de eerste schaatsenrijder, die uit Leyden aankomt, voor dien dag, om niet, in de herberg op wijn onthaalt wordt."

Droogmaking Haarlemmermeer (1840-1852)

De relatief kleine meren ten noorden van Kaageiland sluiten zich in de loop der eeuwen aaneen tot een grote, dreigende binnenzee. De kaart van Melchior Bolstra uit 1740 laat dit verloop met diverse tijdlijnen duidelijk zien. De zware stormen van 1834 en vooral 1836 maken de situatie onhoudbaar. Tijdens deze storm wordt het water zo hoog opgezweept dat de polders in de wijde omgeving van Leiden en Amsterdam onderlopen. Kaageiland wordt nog net niet opgeslokt door de 'waterwolf'. Diverse plannen worden gemaakt om 'De Groote Haarlemmer' droog te maken. In 1839 wordt de wet op de droogmaking van het Haarlemmermeer aangenomen, zij het onder protest van beurtschippers en vissers die zich in hun bestaan bedreigd voelen. In 1838 en 1839 komen landmeters de Kaag bezoeken. Eind 1842 komen de eerste polderjongens naar Kaageiland. Op primitieve wijze met schop en kruiwagen graven ze de ringvaart. Het zijn vrijgevochten jongens, niet voor niets worden tijdelijk twee veldwachters aangesteld. Voorjaar 1846 zijn ringvaart en ringdijk gereed.

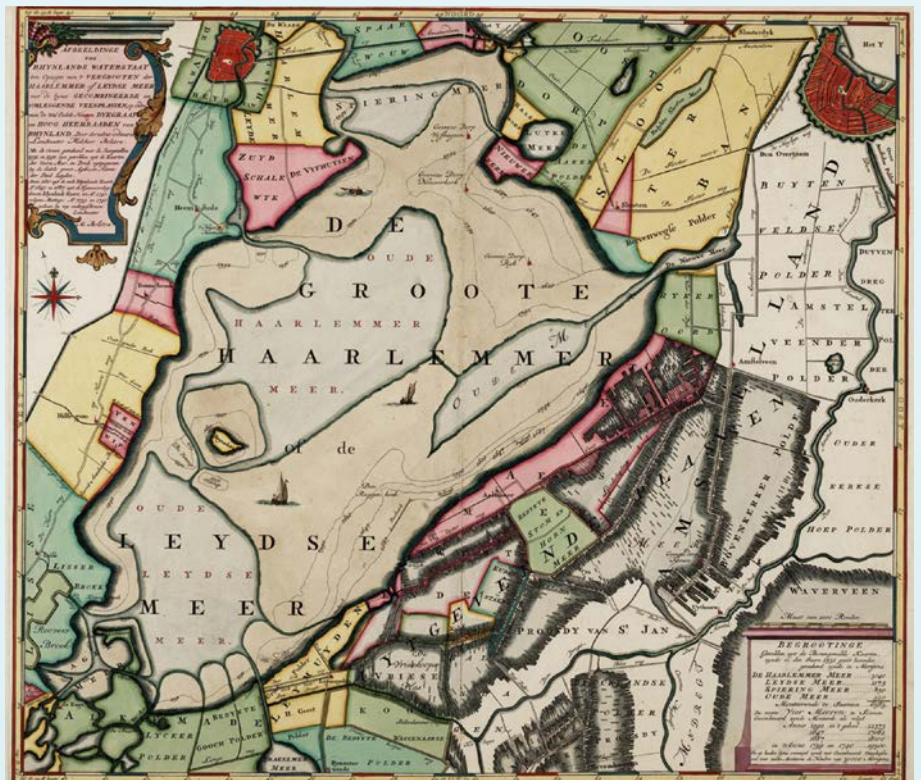
De bouw van het stoomgemaal De Leeghwater aan het Kagermeer is dan al in een vergevorderd stadium. In 1845 begint het proefstoomgemaal De Leeghwa-

ter als eerste van de drie gemalen met het uitmalen van het water. Om de nadelige gevolgen voor Rijnlands waterbeheer op te vangen is richting Katwijk het Oegstgeesterkanaal gegraven en is het Katwijkse Uitwateringskanaal verbreed. Op de pentekening van W. Hekking (1845) zien we het stoomgemaal Leeghwater vanuit het noorden, vanaf het nog niet drooggemalen Haarlemmermeer, met op de achtergrond het kerkdorp de Kaag.

Op 1 juli 1852 is het Haarlemmermeer droog. Het duurt nog tot 1855 eer de verkaveling kan plaatsvinden. Rond 1860 zijn de meeste huizen op de ringdijk in de zogenaamde Leeghwaterbuurt wel gebouwd. Pas in de 20^e eeuw raakt de naam

Buitenkaag ingeburgerd als tegenhanger van Binnenkaag.

De Kagers worden door de droogmaking uit hun isolement verlost. Ze kunnen nu met hun roeiboot uit een van de vele wijken of krekken gemakkelijk de ringdijk bereiken. Wel wordt de behoefte aan een veer geleidelijk groter. In 1886 vestigt Willem Verhoog zich met zijn vrouw in het veerhuis: een loods van de 'droogleggers' omgebouwd tot woonhuis. Eerst wordt met een roeiboot overgezet, pas veel later in 1902 komt er een pont die langs een kabel loopt. Het is een zogenaamde 'paardenbok', voornamelijk bestemd voor het vervoer van vee. De

Kaart van Melchior Bolstra uit 1740: de Groote Haarlemmer.

drukte blijft toenemen, het wordt tijd om een echte pont in de vaart te brengen. Dit gebeurt in 1928. Deze pont, die ook aan een kabel wordt voortgetrokken, is bij de plaatselijke scheepswerf Akerboom en Van Lent gebouwd.

De 20e eeuw, grote veranderingen

De 20e eeuw luidt het begin in van een nieuwe tijd. Het eiland wordt ontdekt. Eerst door kunstschilders, die aanvankelijk nog in alle rust, palet en penseel kunnen hanteren. Een van de bekendste is Marinus Heynes (1888-1963), schilder van licht en water. Als geen ander weet hij de schoonheid van de Kagerplassen vast te leggen. Ook de zeilers raken steeds meer bekend met de Kaag. De oprichting van een zeilvereniging in 1910 bij Warmond, de latere Koninklijke Zeil-, Roei- en Motorsportvereniging 'De Kaag' speelt hierbij een rol. Niet veel later wordt de Kaag ook ontdekt door het toerisme. Met zakelijke lenigheid stelt het dorp zich hierop in, veel zomerhuisjes worden gebouwd. In 1934 vestigt jeugdherberg De Trekschuit zich in de leegstaande openbare school. Het wordt een ontmoetingsplaats voor duizenden, veelal jeugdige internationale gasten. In 1936 wordt de VVV opgericht, die zich inzet voor een betere verlichting van de enige 'straat' op het eiland en het gedaan krijgt dat de Dorpstraat in 1937 wordt geasfalteerd. In dat jaar komt er ook een poststation. Ook worden er, niet zonder protest, zomer-

huizen gebouwd in het groen, de zogenaamde 'paddenstoelhuisjes'. De Tweede Wereldoorlog heeft deze ontwikkelingen fors afgeremd, maar niet gestuit.

De grotere bereikbaarheid en de sterke toename van de watersport maken het wonen op de Kaag aantrekkelijk. Zeilschool De Kaag opent in 1952 haar deuren. In 1958 komt de eerste motorpont. Opnieuw is er flinke commotie rond een nieuw bouwplan, een bungalowdorp op het zuidende voor semipermanente bewoning met insteekhavens. Men zet door, met als gevolg dat in 1961 de eilandbevolking verdubbelt. Op de luchtfoto uit 1970 zijn deze veranderingen goed zichtbaar. We zien Kaageiland vanuit het noordoosten met daarachter de eilanden De Kok en De Laak. Het middeleeuwse evenwijdige slotenpatroon met de twee verschillende verkavelingsvormen is goed zichtbaar. In de voorgrond aan de Balgerij zien we de in 1967 gebouwde Nederlandse zeilschool met rechts de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder, die de noordelijke punt van het eiland heeft afgesneden. Op Kaageiland langs de Ringvaart zien we de in 1966 gegraven Coöperatieve Jachthaven Kaagdorp. Prominent aanwezig nabij de pont is ook scheepswerf C. van Lent en Zonen, bouwer van luxe jachten. De scheepswerf is al sinds 1849 gevestigd op het eiland en is meegroeid met de vraag naar steeds grotere en luxere jachten. De loodsen zijn mede daardoor gezichtsbepalende constructies geworden. Op het zuidende is de tradi-

tionele lintbebouwing langs de westelijke oever uitgebreid met een camping en het genoemde bungalowpark.

Er is geen zaak die de Kaagse bevolking in de zeventiger jaren van de vorige eeuw meer bezighoudt dan de oeververbinding met de vaste wal. Met de groei van het aantal eilandbewoners en de gestage toename van het toerisme neemt de gemeente Alkemade in 1964 het pontveer in eigendom over na drie generaties Verhoog om het vervolgens te verpachten aan de familie Zwetsloot. In 1969 neemt men het besluit om de veerpont zelf te gaan exploiteren. Een beslissing met verstrekkende gevolgen. Al snel dreigt de pont, die dag en nacht in bedrijf is, voor de gemeente 'een schip van bijleg' te worden. Er komen verdachtmakingen die leiden tot het schorsen van de veerlieden op verdenking van fraude. De Commissie Vervanging Pontveer Kaag onderzoekt alternatieven voor een pont. Een tunnel en vaste brug vallen al snel af, te kostbaar of te bezwaarlijk. Via een enquête kan de Kaagse bevolking zich tenslotte uitspreken voor een beweegbare (tol)brug of een pontveer. Men kiest massaal voor het behoud van de pont, daarbij kiezend voor de rust en de intimiteit van het eiland. In 1982 komt de exploitatie van de pont weer in particuliere handen (Fa. Ponto) tot volle tevredenheid van de eilandbewoners.

Het eiland ontwikkelt zich tot een geliefd, kleinschalig watersportcentrum. Krantenartikelen roemen de gemoedelijke, ontspannen sfeer, kortom het eilandgevoel. Kaageiland als een 'oase van rust' binnen de drukke, overvolle randstad. De roerige jaren zestig en zeventig met uitbundig cafébezoek aan De Bonte Koe en Het Kompas en met verhitte discussies over sluitingstijden zijn voorgoed verleden tijd. In de horecasector ontwikkelen zich geliefde eetgelegenheden, zoals het vanouds bekende restaurant Tante Kee en De Twee Wilgen. De jeugdherberg wordt in 1990 omgebouwd tot hotel Orion. Wel is de tijd voorbij dat de watersporter nog even de lokale winkel kon binnenstappen om wat proviand in te slaan. Met het naderen van de 21e eeuw verdwijnt de middenstand geheel van het eiland.

*Literatuurverantwoording:
zie deel 2 in het volgende nummer
van Alkmadders.*

Luchtfoto van Kaageiland in 1970.

Een politiek dier in hart en nieren

Koos Bakker/Fons van Rijn

Binnenkort zijn er weer gemeenteraadsverkiezingen. Voor de redactie van Alkmadders was dat aanleiding om Koos Bakker Baszn te vragen om terug te kijken naar de verkiezingen van 1958, dus zestig jaar geleden, toen hij in de gemeenteraad van Alkemade werd gekozen.

Allereerst het antwoord op de vraag hoe ik in de politiek terecht ben gekomen. In 1954 was de KVP opgericht als opvolger van de RK Staatspartij van voor de oorlog. Mijn oom Klaas Bakker was daarin actief en met hem maakte ik wel eens een praatje over de politiek. Rond 1955 kwam er uit Leiden een zekere Jan Zonneveld van de KVP naar de Veen om met wat jonge mensen over zijn partij te praten. Vervolgens werd ik met enkele anderen lid van de KVP. Wat vonden wij in die tijd belangrijk? Je moet je realiseren dat er toen aan de Alkemadelaan slechts één enkel voetbalveld was en dat het zwembad in het Braassemermeer ook niet meer aan de eisen voldeed. Andere sportvoorzieningen waren er niet. De aanleg van de Meerkreuk moest nog beginnen en wij vonden dat er meer haast gemaakt moest worden.

Koos/Jumbo/Jack Bakker: Met plezier teruggekeken op het politieke gebeuren in Alkemade zestig jaar geleden.

Voorverkiezingen in kapperszaken en cafés

Je weet hoe dat gaat: ik zat al gauw in het KVP-bestuur van Alkemade-oost en binnen de kortste keren ook in het kringbestuur van Leiden en het landelijk bestuur van de Jongeren KVP. Wij maakten in die

tijd studiereisjes naar het buitenland, kortom dat smaakte naar meer.

Toen er in 1958 gemeenteraadsverkiezingen kwamen werd ik al gauw kandidaat gesteld. In die tijd organiseerde de KVP in kapperszaken en cafés voorverkiezingen over de volgorde op de kieslijst. Er kwam toen voor mij een echt campagne team onder leiding van mijn vriend Martien Hogenboom (Tinus Krent). Er werd flink reclame gemaakt. Ik kreeg bij die voorverkiezingen de meeste stemmen en werd dus lijsttrekker van de KVP. En dat in een tijd toen er nog echt notabelen in de gemeenteraad zaten.

Illegale spandoeken

Bij de verkiezingen hingen er grote spandoeken in de Veen: Kies Jac.J.M. Bakker. Voornamen werden in die tijd nog niet gebruikt; je wist van oudere mensen vaak niet eens de voornaam. Die spandoeken leverden nog wel problemen op, want wij werden ontboden op het gemeentehuis dat die reclame niet aan de lantaarnpalen van de gemeente mocht hangen. We hebben ze

toch maar laten hangen en iedereen vond dat prima.

Over voornamen gesproken: in de politiek buiten de Veen ging men mij Jack noemen en daar was geen keren aan. Zodoende heb ik er een naam bij gekregen: in de Veen heet ik nog steeds Koos (Jumbo), maar elders is het weer Jack.

De notabelen hielden nog even stand

In 1958 waren de verkiezingen zelf niet spectaculair. In Alkemade werden 3.830 stemmen uitgebracht, waarvan 3.259 op de KVP en 571 op de protestantse partij, wat resulteerde in 11 zetels respectievelijk 2 zetels voor deze partijen. Andere lijsten waren er niet.

Voor de KVP werden gekozen: J.J.M. Bakker, H.P. van der Poel, J.P. Hoogenboom, N.A.J. Rietbroek, J.S. Pennings, M.R. van der Veld, J.S. Wagenaar, C. van der Meer, A.M. van Scheppingen en N.J. Verhaar. Wijlen Niek Verhaar zorgde nog voor enige spanning, omdat hij met voorkeurstemmen in de raad werd gekozen, waardoor de heer Versteeg uit De Kaag erbuiten viel.

Voor de ARP/CHU werden gekozen dokter A. van der Bijl en P. van der Velden, beiden uit Oude-Wetering.

In september 1958, dus zes maanden na de verkiezingen, werd de nieuwe gemeenteraad geïnstalleerd. Hoewel wij wel voorstander van verjonging waren, werden de zittende wethouders Cees van der Meer en Hugo van der Poel weer herkozen.

Ik heb geen foto van de gemeenteraad in 1958, maar wel een waarop de gemeenteraad staat zoals die in 1962, dus vier jaar later was gekozen. Deze opname is volgens mij gemaakt in 1964 toen burgemeester Kolfshoten tien jaar burgemeester van Alkemade was. Er veranderde in die tijd niet zo veel. Wethouder Cees v.d. Meer (slager) was overleden en daarvoor was de heer Versteeg uit De

De verkiezingsfolder van de KVP uit 1970.

De gemeenteraad van Alkemade in 1962. Zittend van links naar rechts: P. van der Velden (nestor van de raad), J.P. Hoogenboom, burgemeester E.J.M. Kolfshoten, gemeentesecretaris L.A.N. van Dommelen. Staand: M.R. van der Veld, J.S. Pennings, de heer Versteege, H.P. van der Poel, N. Turk, Koos Bakker, N. Rietbroek, N.J. Verhaar, A.M. van Scheppingen, J.S. Wagenaar en de heer De Blaaij.

Kaag in de plaats gekomen. De plaats van dokter Van der Bijl werd ingenomen door de heer De Blaaij uit Oude Wetering.

Als wethouder veel bereikt voor de Veen

Zo heb ik vier verkiezingen meegemaakt en in 1966 werd ik samen met Joop Wagenaar tot wethouder gekozen. Met burgemeester Pascal Smolders waren wij samen met gemeentesecretaris Piet Brama een fijn team, dat o.a. met de ruilverkaveling en de aanleg van de Meerkreuk veel baanbrekend werk heeft verricht. Er kwamen prima sportvoorzieningen en ook een mooi openluchtbad met een overdekt instructiebad in de Meerkreuk, dat helaas alweer is verdwenen. Dit geldt ook voor de technische school waarvoor ik mij samen met anderen heb ingezet. Wij hebben toen veel steun gehad van burgemeester Kolfshoten, die tevens lid was van de Tweede Kamer. Na enige startmoeilijkheden waren we al gauw in het bezit van vergunningen en financiën en kon de school in 1963 worden geopend. In 1965 werd Eric Kolfshoten burgemeester van Leidschendam.

Het politieke bloed bleef door mijn aderen stromen

In 1971 moest ik het wethouderschap beëindigen, omdat ik het niet langer kon combineren met mijn werk. In 1972 heb ik de Veen verlaten en ben vertrokken naar

het Land van Heusden en Altena, waar ik directeur-secretaris werd van een aantal waterschappen dat ging fuseren.

Het politieke bloed bleef door mijn aderen stromen. Later ben ik gekozen voor het CDA in de gemeenteraad van Werkendam, waar ik nu woon. In 1991 ben ik gekozen tot lid van Provinciale Staten van Brabant voor het CDA dat tot 2007, dus 16 jaar, heeft geduurd.

Verder heb ik binnen het CDA in de afgelopen jaren landelijk en regionaal veel functies vervuld. Ook zat ik in allerlei besturen van andere organisaties. Voor al de politieke, maar ook mijn vrijwillige bestuursfuncties, benoemde de Koningin

mij tot mijn grote verrassing op 20 maart 1991 tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Met plezier teruggekeken

Het idee van Fons van Rijn om hierover iets in de Alkmadders op te nemen, vond ik erg leuk en ik heb er graag aan meegewerkt. Er zijn niet zo veel mensen die dit hebben meegemaakt, maar als ik in de Veen ben, ervaar ik dat veel mensen mij van die tijd toch nog kennen. Ik ben inmiddels 87 jaar en heb met plezier teruggekeken op het politieke gebeuren in Alkemade zestig jaar geleden.

Het bezoek van commissaris van de Koningin J. Klaasesz (derde van links) in 1964 aan de technische school in Oude Wetering. Hij wordt daarbij begeleid door Joop Wagenaar (links) en Koos Bakker.

Jansen, aannemers/ timmermannen in Rijpwetering

John van der Willik

Het dorp Rijpwetering kende in de vorige eeuw tal van kleine zelfstandigen. Ze zijn nu bijna allemaal verdwenen. Dit artikel gaat over een paar generaties Jansen, allen aannemer/timmerman. Kees Jansen is er daar een van. In 1990 heeft hij zijn bedrijf beëindigd en in 2002 is hij gestopt met werken. Vanaf 2000 doet hij als vrijwilliger timmerklusjes voor de rooms-katholieke Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk. Ik spreek met Kees in zijn huis aan de Achterdijk in Rijpwetering. Op deze plek is het allemaal begonnen.

De eerste timmermannen: Jan en Michaël Jansen

Rond 1855 verhuist ene Jan Jansen met zijn gezin vanuit Bergeijk (Noord-Brabant) naar Rijpwetering. Mogelijk heeft Jan nog meegewerkt aan de afbouw van de Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk die in 1860 is ingewijd. Zijn zoon Michaël (1849-1879) vestigt zich er als timmerman. Michaël is twee keer gehuwd geweest. Uit zijn eerste huwelijk in 1871 met Johanna Akerboom werden drie zoons geboren: Jozephus, Joannes en Cornelis Petrus.

Cornelis Petrus (Kees) Jansen

Kees Jansen trouwt met Maria Schrama, die echter al op 28-jarige leeftijd overleed. Ze kregen één doodgeboren kindje.

In 1899 trouwt Kees opnieuw, nu met Catharina Debora Rotteveel. In 1900 wordt hun eerste zoon geboren die vernoemd

werd naar zijn opa: Michiel Johannes Maria (Giel Jansen). Ze wonen dan in het Noorden van Rijpwetering, naast 't Sonnehuis van dokter H.B. Hupkes, nu Pastoor van der Plaatstraat 5. Hun huwelijk was kinderrijk: vier jongens en vijf meiden.

De kinderen van Kees en Catherina, hebben van lieverlede het ouderlijk huis verlaten. De jongste zoon, Leen, is bij zijn vader en moeder blijven wonen. Uiteindelijk is hij er op 16 juni 1936 met Marie Loos 'ingetrouwd'. Het kwam in die tijd regelmatig voor dat een kind wel trouwde, maar het jonge stel bij een van de ouders bleef wonen. Men noemde dat 'introuwen'. Dat was vooral aan de orde wanneer het bruidspaar 'niks te makken had'.

Leen Jansen

Leen Jansen en Marie Loos kregen tien kinderen waarvan Kees Jansen, mijn gesprekspartner, weer de oudste zoon is. Hij weet

Een foto van het gezin Jansen-Rotteveel uit 1923: 11 Vader Cornelis Petrus Jansen, 1873-1946. 8 Moeder Catharina Debora Rotteveel, 1873-1946. 12 Giel Jansen, 1900-1991. 4 Marie Jansen, 1901-2003. 3 Anna Jansen, 1903-2004. 5 Jan Jansen, 1906-1953. 2 Jo Jansen, 1907-1989. 6 Cor Jansen, 1909-1996. 1 Leen Jansen, 1910-1982. 10 Truus Jansen, 1912-1996. 9 Clema Jansen, 1915-2013. 7 Nel Zoet, 1900-1960, gehuwd met Giel Jansen.

Het huis van de familie Jansen aan de Pastoor van der Plaatstraat 5 te Rijpwetering. De foto is van ± 1960. Rond 1900 had het huis alleen een begane grond met een puntdak. Later is dit puntdak vervangen door een tweede verdieping met een plat dak. Vier generaties Jansen hebben hier gewoond.

zich verschillende verhalen van zijn vader te herinneren. Het was in de jaren dertig crisistijd en er was weinig werk. Alles wat op timmerwerk leek werd aangenomen. Leen fietste voor klussen zelfs naar Aalsmeer. Met zijn broer Jo, met wie hij voor de oorlog een V.O.F. had en die in het beton- en metselwerk zat, schreven ze zich in voor het slaan van een nieuwe schoeiing langs het Zuideinde in Roelofarendsveen. Ze hadden de laagste prijs geboden en kregen de opdracht van de gemeente. Ze werden door iedereen voor gek verklaard. Maar Leen en Jo vonden 'op de Noordhoek' genoeg goedkope werkloze krachten, waardoor ze aan de opdracht toch nog een aardige cent over hielden. Ook heeft Leen meegebouwd aan de 'nieuwe huizen' op de dijk aan de overkant van het Westeinde¹ in Roelofarendsveen. 'Nieuw' is een betrekkelijk begrip, want ze zijn alweer gesloopt. Er staan nu weer nieuwere woningen. Ook de 'sluiswoning' in het zuiden van Rijpwetering, aan de Veenderdijk nummer 1, is door Leen gebouwd. De sluis is weer afgebroken, er staan nog twee restjes van de oude sluisuren, maar de woning uit ± 1935 staat er nog wel. Ook de duiker in de Aderweg is door Leen en Jo gemaakt.

Leen was een harde werker, maar er was weinig geld. En hun eerste zoon Kees werd al binnen een jaar geboren. Leen werkte regelmatig voor boeren. Ook die hadden weinig te verteren, maar moesten Leen natuurlijk wel betalen. Dat gebeurde soms in natura. Dan kwam hij thuis met kaas of gereedschap zoals een bacosleutel. Kees heeft altijd heel veel waardering gehad voor zijn vader. Het was thuis geen vetpot, maar door de grote inzet van zijn vader zijn de kinderen nooit iets te kort gekomen.

Leen zelfstandig verder

In 1944 vond Leen het tijd dat het bedrijf en het huis van zijn vader aan hem werd overgedragen. Vóórdat zijn vader zou overlijden, en er onenigheid zou kunnen ontstaan tussen zijn broers en zussen, moest het maar geregeld zijn. Hij heeft alles bij de notaris laten vastleggen. Leen ging dus vanaf dat moment zelfstandig

¹ Tussen het einde van de Voorstraat en de brug naar Pastoor Onelplein, op de plek van het huidige Westeinde 8.

verder. Kees heeft daar bewondering voor. Leen was niet altijd gemakkelijk, maar er gebeurde wel wat!

Ook na de oorlog had Leen nog regelmatig werk bij boeren. Soms was een hooibarg als gevolg van broei scheefgetrokken. Dan moest de barg weer worden 'gerecht'. Jansen ging dan met een driepoot, katrollen en touwen naar de boer om de klus te klaren. Of er was een bargroede afgerot. Dan moest er een nieuwe worden ingegraven. Al het materiaal ging mee op een handkar. Veel paden en dijken, zoals de Poeldijk, Veenderdijk en Achterdijk waren in die tijd nog onverhard. Wanneer het werk in andere dorpen gedaan moest worden, ging het materiaal ook op de handkar. Zelf stapten ze op de fiets. Met vader Leen aan de ene en Kees aan de andere kant werd de handkar voortgetrokken. Dat was wel bikkelen hoor!

Verschillende keren heeft Leen Jansen de lagere school in Rijpwetering uitgebreid. In 1956 zijn er twee lokalen parallel aan de ringsloot gebouwd. In januari waren Leen en Kees bezig met het maken van het rachelwerk in de plafonds. In de grote kozijnen zat nog geen glas toen het uit het oosten flink ging waaien. Het werd ijskoud, ging hard vriezen en na twee dagen kon je overal schaatsen. Het werk heeft wel twee maanden stilgelegen. Het was een strenge winter.

In de winter was Leen ook in de weer om op de Koppoel een ijsbaan uit te zetten. Het materiaal daarvoor lag opgeslagen in zijn werkplaats. Dat waren 'koude klussen'.

In 1969 kreeg Leen de opdracht om de torenspits van de Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk te renoveren, maar het werk zelf liet hij door zijn zoon Kees uitvoeren.

Vernieuwing van de torenspits van de kerk in Rijpwetering in 1969. Kees Jansen staat op een bouwsteiger met vóór hem het kruis van de kerktoren. De bouwsteiger was opgetrokken vanuit een galmgat van de klokken van de toren. De klus werd uitgevoerd met neef Jos Jansen.

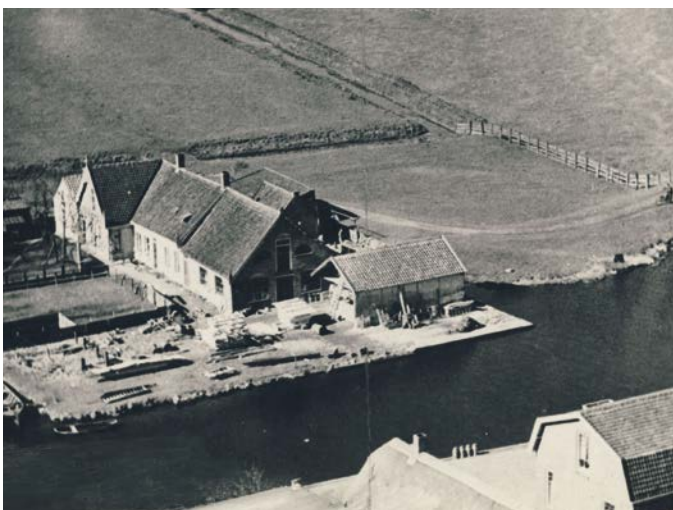
Op het moment dat deze foto werd genomen, rond 1940, is Kees (Cornelis Petrus) Jansen de eigenaar. We zien links de voorkant van de werkplaats. In het midden, in het open gedeelte van de schuur lag het hout opgeslagen, terwijl in het dichte deel rechts cement en kalk werd bewaard: het zogenaamde 'kalkhok'.

Leen heeft ook huizen gebouwd. Bijvoorbeeld in 1951-52 het huis van Job Duivenvoorden, aan de Ripselaan. En nadat in het begin van de jaren zeventig de boerderij van Heemskerk aan de Koppoellaan was afgebrand, heeft Leen voor deze boer een nieuw huis gebouwd. Vele huizen zijn in de loop der jaren door Leen gebouwd. Die kon je natuurlijk alleen maar bouwen met onderaannemers voor het metsel- en betonwerk, het loodgieterswerk en het elektra. Om zulke klussen aan te nemen moest je wel overzicht en durf hebben.

De timmermanswerkplaats

De timmerwerkplaats van de Jansens bevond zich vanouds aan de Achterdijk, aan het begin van de Koppoel, te Rijpwetering. Sinds de 17de eeuw is er op deze plaats een scheepswerf gevestigd waar roeiboten, pramen en schouwen werden gebouwd. In 1721 wordt het de werkplaats van een 'Oudase' timmerman.² Kees weet zich te herinneren dat hij als vijfjarig jochie op zaterdag met zijn vader mee mocht naar de werkplaats.

Achter de werkplaats stonden nog drie huisjes. In het achterste woonde Willem Dongelmans met zijn zus Mina, in het middelste

Luchtfoto uit ca. 1955 van de oude werkplaats met schuur voor houtopslag van Leen Jansen met erachter drie woonhuisjes. In de wijk links ligt de baggerpraam van Willem Dongelmans.

Piet Dongelmans en in het voorste huis Hein van Veen. De jongste van het gezin Van Veen was even oud als Kees, dus een prima speelkameraadje. Daar kon hij dan mooi af en toe een tijdje worden 'gestald'.

Willem Dongelmans was de eigenaar van de drie woningen en toen hij en zijn zus er in 1956 uit gingen, heeft Leen ze gekocht en aan zijn bedrijf toegevoegd. Ze zijn in 1978 gesloopt om plaats te maken voor een nieuwe werkplaats en een nieuw woonhuis voor Kees. De twee halfronde gietijzeren ramen van de werkplaats werden ingemetseld in twee binnenmuren van het nieuwe huis. In de werkplaats werd het werk voorbereid. Daar werden bijvoorbeeld kozijnen in elkaar gezet. Er stond één motor in die met een aandrijfband een centrale as deed ronddraaien. Daarmee werden machines zoals een cirkelzaag, een schaafmachine en een zandstenen slijpsteen aangedreven, elk met een eigen aandrijfband. Ook stond er een elektrisch aangedreven amarylsteen (slijpsteen).

Leen (links) en zijn broer Jo Jansen (rechts) uit Rijpwetering maken in 1940 een nieuwe duiker aan het einde van de Aderweg, vlak voor de T-splitsing Aderweg-Groenewoudsekade. In de zomerwoning van de boerderij van Hein van de Meer werd koffiedronken en brood gegeten.

Kees is in mei 1951, op veertienjarige leeftijd, bij zijn vader in loondienst gegaan. Tot zijn vader ziek werd in oktober 1974 heeft hij met hem samengewerkt. Ze deden in de loop der jaren vele klussen. Zo bouwden ze een woonboot voor Beelen. Ze (ver) bouwden bruggen en stallen, en maakten schoeiingen.

De laatste klus met zijn vader was een reparatie aan het dak van De Vergulde Vos in 1974. Ze hadden op zaterdag alle pannen van het dak gehaald om het latwerk te vernieuwen. Het hing allemaal door en moest worden 'opgehaald'. 's Avonds kwam vader Leen, toen nog maar 63 jaar, nog even naar Kees, die op de Achterdijk woonde, om nog wat zaken door te nemen en een potje te kaarten. Daar is hij onwel geworden. De dokter constateerde een veel te hoge bloeddruk. Daar werd in die tijd natuurlijk nooit gecontroleerd. Wat was het? Een beroerte? Een hartinfarct? Leen is die avond nog wel gewoon naar huis gegaan, maar de volgende ochtend was hij er nog slechter aan toe. Maar naar het ziekenhuis is hij nooit gebracht. Ja, het waren andere tijden. Leen is na die avond niet meer aan het werk gegaan.

² *Sprokkelen rond de Oude Ade; Theo van der Poel, 1990.*

Kees Jansen

Op 1 januari 1975 heeft Kees het bedrijf van zijn vader voortgezet. De twee jongere broers van Kees, Jan en Leo die ook in het bedrijf van Leen werkten, zijn bij Kees in dienst gekomen. In het begin had Kees weinig werk, maar zijn eerste klus diende zich al snel aan. De gemeente wilde een nieuw gebouw voor de technische dienst achter het gemeentehuis. De klus werd gegund aan de laagste inschrijver. Er waren negen aannemers. Voordat hij naar de voorbesteding ging, had Kees nog honderd gulden van de prijs gehaald. En dat was precies genoeg om het werk te krijgen. Hij had al snel meer personeel nodig. Door deze opdracht kwamen ook andere opdrachten van de gemeente gemakkelijker binnen. Het oude postkantoor moest worden opgeknapt en dat was opnieuw een mooie inkomstenbron. De eerste opdracht was nog aangenomen werk, maar bij latere opdrachten van de gemeente mocht hij gewoon zijn uren in rekening brengen. Het materiaal werd geleverd met een plus op de kostprijs. En alles werd keurig op tijd betaald! Ook de 'Ripse' brandweergarage aan de Oud Adeselaan in Rijpwetering is door Kees gebouwd.

Kees heeft veel met zijn neef Jos Jansen, die aannemer/metselaar was, samengewerkt. De ene keer was Jos de aannemer, de andere keer weer Kees. De aannemer/timmerman Kees en de aannemer/metselaar Jos vulden elkaar mooi aan. Ze hebben samen aan 'de goudkust' langs De Zijl, in de Leidse Merenwijk, verschillende huizen gebouwd. In de jaren tachtig heeft Kees ook regelmatig sa-

Kleurenluchtfoto gemaakt in 2007. We zien de werkplaats van Bouw '80 en het nieuwe woonhuis van Kees Jansen, gebouwd in 1978-79.

mengewerkt met Bouw '80, het bedrijf van zijn broer Jan, die in 1980 voor zichzelf was begonnen.

Geen opvolger

Op 21 juni 1962 is Kees getrouwd met Nel Lagerberg uit Leiden. Ze zijn gaan wonen in een houten noodwoning naast de werkplaats aan de Achterdijk. Ze kregen vier dochters en daarom is de houten noodwoning een paar keer naar achteren uitgebouwd. Ze hadden voor vijf jaar vergunning, maar het huisje heeft er vijftien jaar gestaan! Pas toen kregen ze toestemming om een nieuw huis te bouwen dat in de zomer van 1979 werd opgeleverd. Zonder zonen zat er niet veel perspectief in de voortzetting van het bedrijf. Er was geen opvolger. Daarom is begin jaren negentig een deel van het bedrijf verkocht aan Bouw '80 van broer Jan. Het personeel, een man of zeven, heeft elders werk gevonden. Sommigen begonnen voor zichzelf, anderen gingen aan de slag bij een zoon van ome Jo Jansen, het bouwbedrijf van neef Jos Jansen. Zijn broer Leo is overgestapt naar Bouw '80.

Vanaf 1990 is Kees zonder personeel verder gegaan, hij was een van de eerste zzp'ers. Kees dacht eerst dat hij af en toe nog wel een handje nodig zou hebben. Maar door alléén te werken wordt je heel inventief en hij stond verbaasd over wat hij allemaal alleen voor elkaar kreeg.

In de werkplaats maakte hij kozijnen, houtskeletten, etc. Het waren prefab delen inclusief elektra, isolatie, plastic, etc. Hij kreeg tekeningen en ging aan de slag. Vaak in opdracht van Bouw '80. Er werden pakketten gemaakt die naar het werk werden gebracht. Kees hoefde er zelf nooit meer naar toe. Heerlijk! En hij heeft nooit gehoord dat het niet paste. Het was fijn en ook heel leuk werken. Om acht uur beginnen, thuis koffiedrinken en tussen de middag met Nel een hapje eten. Het zzp'er-zijn beviel hem prima. Ook kon hij meer tijd vrij maken om met Nel heerlijke (fiets)vakanties te maken.

Toen er eisen - KOMO-keurmerk - aan de kozijnen werden gesteld werd het werk minder. Het werd uitbesteed aan een timmerfabriek. Toch bleef er nog genoeg te doen, maar het mocht van Kees ook wel wat minderen. Toen hij 65 werd, in 2002, is hij gestopt. Het einde van de aannemers/timmermannen Michaël, Cornelis Petrus, Leen en Kees. Maar niet van de aannemers/timmermannen Jansen. Want Kees' broer Leo heeft nog steeds een bedrijf aan de Lasso in Roelofarendsveen.

Een huis vol

Voor wie na een bezoek aan de tentoonstelling 'Grote gezinnen' in het museum van Oud Alkemade nog meer wil weten over dit onderwerp, zijn er altijd nog boeken. Zo is onlangs het boek *'Het huis vol'* van Anita Terpstra verschenen. Terpstra beschrijft de twee Friese gezinnen waarbinnen haar ouders opgroeiden. Haar moeder kwam uit een gezin van veertien kinderen, haar vader uit een gezin van zeven kinderen, zijn moeder overleed op 36-jarige leeftijd. Hoe runden haar grootouders die grote huishoudens, zonder wasmachines, stof-

zuigers en al die andere hulpmiddelen? Terpstra interviewde vrijwel alle broers en zussen van haar moeder en vader, één oom weigerde zijn medewerking. Het levert een beeld op dat voor velen deels herkenbaar zal zijn. Het waarom van grote gezinnen, daar werd helemaal niet over gesproken. Er werd overigens over meer onderwerpen helemaal niet gesproken, er heerste een zwijgcultuur. Er waren ruzies die nooit werden uitgepraat. En er werden door de grootouders, vaak uit onmacht, nogal eens klappen uitge-

deeld, wat men tegenwoordig zonder meer kindermishandeling zou noemen. Sommigen hebben dan ook het gevoel niet met liefde te zijn opgevoed. En iedereen moest mee werken om het gezin draaiende te houden, sommigen werden voortijdig van school gehaald. Kortom niet iedereen blijkt alleen maar warme gevoelens te koesteren voor het grote gezin. *Het huis vol; Een geschiedenis van het naoorlogse grote gezin. Door Anita Terpstra. Uitgeverij Hollands Diep. Prijs € 19,99. Verkrijgbaar bij Veenerick Boek en Kantoor.*